

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

מאת: יצחק בירך דסקל – דיין ומורה צדק

בס"ד, גליון תריז, פרשת משפטים, תשפ"ה

טל: 03-5740046 y.b.daskal@gmail.com

ואם תאמר, דכאן טוען בעל הבית שהדירה ראויה לשכירות מה שאין כן במת השוכר. זו אינה טענה כיון שגם במת השוכר, טוען בעל הבית ליורשין שזכו בנכסי המת, שידורו בבית זה, ואין זו טענה, כי על דעת זה לא שכרו, ואין להם צורך בה, וכמו בפועל, שאם ירד גשם אין צורך בעבודתו, כמו כן כלה שנפרדה מבעלה מנהג העולם לדור בבית אביה ואינה צריכה את הבית השכור, וכן יורשין שיש להם בית אין צריכין את הבית.

אבל זה שסיכמו שישלם על כל חודש וחודש, אין טענה זו טענה, כיון שחל הקנין לכל השנה, כמו שפסק במנחת פתים (חושן משפט סימן שטו) ובשו"ת אבן שוהם (חושן משפט סימן קיט), שכך מנהג העולם שחל הקנין על כל הזמן שסיכמו בחוזה, אלא שסיכמו שלא ישלם הכל בסוף או בהתחלה, אלא בכל חודש וחודש.

העולה מזה: מי ששכר דירה לשנה ונאנס לדור בה, נחלקו הפוסקים אם בטלה השכירות. ומי שמוחזק ידו על העליונה. לפיכך זוג ששכר דירה והתגרשו, אי אפשר לתבוע שכר דירה על כל השנה. וזה שהדירה מוכנה לדור, אינה טענה, כיון שאין דרך לדור לבד.

ב

קבוצה שנסעה וחנו במקום האסור

הנידון

קבוצה של אנשים נסעו יחד למקום מסויים, נסיעה של כמה שעות, ואחד מהם נהג ברכב. בדרך שאל הנהג את הנוסעים מה דעתם שנעצור באיזה מקום ונתפלל מעריב, והסכימו, וכיון שהנהג לא מצא חניה, הוא אמר להם, שהוא יחנה במקום האסור, והוא מקווה שהכל יהיה בסדר. אבל, פקח רשם לו קנס חמש מאות שקלים. יש לעיין האם הנהג ישלם זאת לבד, כיון שהוא עשה את העבירה, או שכולם שותפין עמו, שהרי הסכימו שיחנה שם, לכן כולם שותפים לנזק.

תשובה

אם שכרו נהג, יתכן שרק שהוא משלם את הנזק. אבל אם כולם שותפים לנסיעה כולם חייבים.

שאלות ותשובות קצרות

ובו יבואר: א. זוג צעיר ששכרו דירה והתגרשו שבועיים לאחר הנישואין. ב. קבוצה שנסעה וחנו במקום האסור. ג. לא פרע בזמן – האם יכול לכוף לפרוע הכל בבת אחת. ד. האם מותר לעשות גניבת דעת למעביד.

א

זוג צעיר ששכרו דירה והתגרשו שבועיים לאחר הנישואין

"השכרתי דירה לחתן וכלה, ואבי הכלה חתם איתי חוזה, והתחייב על תשלום לשנה, ובכל תחילת חודש יתחייב לשלם על החודש מראש. שבועיים לאחר החתונה, נפרדו בני הזוג והכלה חזרה לבית אביה. אבי הכלה טוען, שאינו חייב להמשיך את שכירות, כי על דעת כן לא שכר את הבית. וכן כל חודש היא שכירות נפרדת. ואני טוען, שכיון שחתמנו חוזה לשנה הוא חייב לשלם, שחל הקנין לכל השנה. ועוד שאני נותן לכלה לדור בדירה.

תשובה

אם לא שילמו, אי אפשר לתבוע שכר דירה על הזמן שכבר לא גרים בה.

ביאור התשובה

שכר דירה לשנה ונאנס

על החודש ששילם מראש, הפסיד מעותיו, ועל שאר החודשים אין בעל הדירה יכול לתבוע שכר דירה, ומתבטל החוזה וישכיר לאחרים, ואפילו אם לא ימצא שוכרים, אין אבי הכלה חייב.

הטעם בזה כבר ביארנו בסימן א', באופן שמת השוכר, שנחלקו בזה גדולי עולם האם היורשים חייבים לשלם על כל השנה מה שעוד לא שילמו, יש אומרים ששכירות היא כקנין גמור לכל השנה, ויש אומרים שאינה כקנין גמור לכל השנה אלא כדין פועל ששכור לעבודה, שאם קרה אונס המוציא מחבירו עליו הראיה, והוא ספיקא דדינא, לפיכך אין להוציא ממון מאבי הכלה.

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

ביאור התשובה

נראה שאם שכרו נהג בתשלום, וכידוע ההוצאות עליו, והוא מקבל שכר על עבודתו, באופן זה, כיון שההוצאות הן עליו, אם אמר להם שהחניה אינה במקום המותר, יתכן שהוא חייב לבד לשלם שאינם שמים לב לזה.

אבל במקום שכולם שותפים, והרי דבר פשוט הוא, שאם קורה איזה תקלה לא צפויה של הפסד ממון, ברור שכולם שותפים בהפסד, אם כן, כאשר אחד מהם נוהג, ומודיע להם שהמקום אסור בחניה, מהיכי תיתי שיקח על עצמו לבד סיכון של אחריות נזקין. בשלמא אם לא היה מודיע, ניחא, אבל כיון שהודיע להם ושתקו, ניחא להו, אם כן כל ההפסד גם עליהם, שהרי שותפים בנסיעה, והיה להם למחות.

ובהרבה מקומות בהלכה מובא ששתיקה היא כהודאה וכמחילה, אלא שצדדי הספק כאן, האם צריך מחאה ממש או הסכמה, ובזה פשיטא לי שבהסכמה מתחייבים שוה בשוה, כיון שכל נזק שיהיה, הם שותפים.

ג

לא פרע בזמן – האם יכול לכוף לפרוע הכל בבת אחת

הנידון

"שכרתי דירה לשנה, והפקדתי שתיים עשר שקלים אצל המשכיר, ולא בדקתי בחשבון הבנק שלי אם המשכיר פדה את השקים. לאחר חצי שנה פנה אלי המשכיר, ואמר לי שלא פדה את השקים, והוא רוצה עכשיו לפדות בבת אחת ששה שקלים, אמרתי לו שאין לי בחשבון כל כך הרבה כסף, ואין לי אפשרות לפרוע חצי שנה שכירות בבת אחת. הוא טוען שזו לא טענה, הוא עשה לי טובה שלא פרע. אני טוען שלא בדקתי שלא פרע את השקים, ואני מתנהל לפי המצב בחשבון הבנק. מי צודק בטענתו".

תשובה

אם התברר בודאות שאין לשוכר לפרוע, צריך לתת לו זמן שיפרע את החוב, כי המשכיר גרם לו שאין לו לשלם.

ביאור התשובה

האם יש סידור לשוכר

כל מי שחייב לחבירו כסף, חייב לפרוע. ואין ספק שהשוכר חייב לשלם למשכיר על כל החודשים שלא פרע שכירותו, אלא שטוען אין לי. והנה, בבבעל חוב שטוען אין לי צריך להשבע שאין לו, וגם שוכר זה צריך להשבע שאין לו, ואינו נאמן לטעון אין לי. כמו כן יש דין מסדרין לבעל חוב, אבל בשכירות נחלקו הראשונים אם מסדרין כמבואר בחושן משפט (צז, כט) וז"ל "יש מי שאומר שאין מסדרין בחוב שאינו דרך הלואה, כגון שכירותו ושכירות בהמתו וכיוצא בהן, אם לא זקפן עליו במלוה. וכן כשבא ליפרע מהערב שאינו קבלן. ויש אומרים שגם באלו מסדרין" ע"כ. ושורש מחלוקתם, כי דין מסדרין לא נאמר אלא בהלוואה ולא בשכירות, והסוברים שיש סידור בשכירות, כי מסדרין גם בכתיבה.

ולולי דמיספתינא אמינא מלתא חדתא, דבאופן שגרם לחבירו שלא יהיה לו לפרוע, הכל מודים שמסדרין גם בשכירות. ואפילו אם נימא שגם באופן זה נחלקו, מכל מקום, כיון שהמחבר לא הכריע בדין זה, יש לדיין להקל בסידור בשכירות לפי הסוברים שיש סידור בשכירות, כיון שהלה גרם שלא יהיה לו פרעון, אבל כל זה רק אם מאמין לו שאין לו, או שישבע שאין לו לשלם.

העולה מזה: נחלקו הפוסקים אם מסדרין לשוכר כשאינו לו לשלם, ונראה, שבאופן שהמשכיר גרם לו שלא יהיה לו לשלם, כי לא פרע את השקים, יש להקל לסדר לשוכר. וכל זה אם באמת ידוע בודאות שאין לו לשלם.

הלווהו בישוב ותובע במדבר

ויש קצת להביא ראיה לזה. דהנה פסק המחבר (חושן משפט עד, א) וז"ל "(המלוה ניתן לתבוע בכל מקום) (טור). אפילו הלווה בישוב, יכול לתבעו במדבר ולכופו שיפרענו שם, אם יש לו כדי סיפוקו עד שיגיע לישוב וכדי לפרעו" ע"כ. וכתב בנתיבות המשפט (ביאורים ס"ק א) וז"ל "אם יש לו כדי סיפוקו. עיין פרישה [סעיף א'] דמטעם סידור בעל חוב נגע ביה. ולכאורה משמע, דאם הלוה הלך עם מעות למקום אחר רחוק לסחורה והמלוה מצאו שם, שצריך ליתן להמלוה המעות והוא ישוב לביתו ריקן, ויפסיד הלוה ההוצאות מביתו, ואין הלוה יכול לומר הנחתי מעות בביתי לצורך הפרעון שלא ידעתי שאמצא אותך בכאן. אבל הוא נגד הסברא, דהא יכול הלוה לבוא לידי היזק רב ע"י זה, כגון שהלך עם עגלות לטעון סחורה וכשמסלק לזה מעותיו שם ילכו העגלות ריקם. לכן נראה, דודאי במקום שיש פסידא

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

ביאור התשובה

גניבת דעת

איסור גניבת דעת חמור מאד, וכתב המחבר בחושן משפט (רכח, ו) "אסור לרמות בני אדם במקח וממכר או לגנוב דעתם, כגון אם יש מום במקחו צריך להודיעו ללוקח. אף אם הוא עובד כוכבים, לא ימכור לו בשר נבילה בחזקת שחוטה" ע"כ. עוד כתב (חושן משפט סעיף ט) "אין מפרכסין לא אדם ולא בהמה ולא כלים, כגון לצבוע זקן עבד העומד למכור כדי שיראה כבחור, ולהשקות הבהמה מי סובין שמנפחין וזוקפין שערותיה כדי שתראה שמינה. וכן אין מקרדין (פירוש קרוד במגדרת או מסרקת ששניו דקים) ולא מקרצפין (פי' קרצוף מגדרת או מסרק ששניו עבים) אותה כדי לזקוף שערותיה, ולצבוע כלים ישנים כדי שיראו כחדשים. ואין נופחין בקרבים כדי שיראו שמנים ורחבים, ואין שורין הבשר במים כדי שיראה לבן ושמן" ע"כ.

הנה מבואר שאסור לעשות מעשים כדי להתעות את הקונה. ולכאורה דבר זה הוא התעיה, שאפשר שאם המעסיק היה יודע לא היה מקבל אותה לעבודה.

העולה מזה: אסור לרמות בני אדם במקח וממכר או לגנוב דעתם, כגון אם יש מום במקחו צריך להודיעו ללוקח.

מנהג המדינה

למרות האמור, אם במקרה זה אסור למעביד שלא לקבל אותה לעבודה בגלל ההריון, אז באמת מותר להעלים את ההריון, ואין זה בכלל גניבת דעת, כי המעביד נוהג על פי חוק המדינה, ואסור לו שלא לקבל אותה לעבודה בגלל ההריון, ואין זה דומה למבואר בשלחן ערוך, כי המעביד כפוף לחוק המדינה, אבל אם על פי חוק המדינה חייבת להודיע לו, אז באמת חייבת להודיע לו. לכן לעניות דעתי צריך לשאול עורך דין שבקי בדיני עובד ומעביד, כדי לדעת האם על פי חוק המדינה בסוג עבודה זו, במצב הזה מותר למעביד שלא לקבל אותה לעבודה בגלל הריון, אז אסור להעלים ממנו, אבל אם אסור לו שלא לקבל ואתה לעבודה בגלל ההריון אז מותר להעלים ממנו. וכל זה רק אם מוסכם עם המעביד שנוהג הכל כמנהג המדינה בדין עובד ומעביד, אבל אם לא נוהגים שם כמנהג המדינה, בודאי אסור להעלים ממנו.

העולה מזה: אם על פי חוק המדינה בסוג עבודה זו, במצב הזה מותר למעביד שלא לקבל אותה לעבודה בגלל הריון, אז אסור

ללוה לא גרע מזיילי נכסיה המבואר בסימן כ"ד דנותנים לו זמן בית דין יותר משלשים, וכן בסימן ק' סעיף א' בהג"ה, וה"נ נראה דנותנין לו זמן בזה כפי הראוי שלא יבוא לידי פסידא. אף דמבואר שם דבמטלטלין אין נותנין לו זמן ב"ד, היינו מטעם שכתב הסמ"ע שם ס"ק ב' דבמטלטלין איכא חשש הברחה, ובאמת הכא נמי אי איכא חשש הברחה, (כגון) צריך למסור בידו הסחורות למשכון וכיוצא עד שיגיע למקום שראויין למוכרן בלי פסידא. "עכ"ל.

הנה המבואר שכשיש פסידא ללווה, כגון אם נכסיו יוזלו, או שיצא למדבר לסחורה וכדו', שנותנים לו זמן בית דין. ונראה דהוא הדין בנידון דידן, כיון שהמשכיר גרם לשוכר שלא יהיה בידו לפרוע צריכים לתת לשוכר זמן לפרוע, כדי שלא יבוא לידי הפסד ממון, כי המשכיר גרם לו הפסד ממון, שהלה חשב שיש בידו מספיק כסף ולא שם לב שהלה לא פרע את חובו.

העולה מזה: כשיש פסידא ללווה, כגון אם נכסיו יוזלו, או שיצא למדבר לסחורה וכדו', נותנים לו זמן בית דין לפרוע. ונראה דהוא הדין בנידון דידן, כיון שהמשכיר גרם לשוכר שלא יהיה בידו לפרוע צריכים לתת לשוכר זמן לפרוע, כדי שלא יבוא לידי הפסד ממון.

ד

האם מותר לעשות גניבת דעת למעביד

הנדיון

"על פי החוק, אי אפשר לפטר עובדת שילדה, עד שנתיים מהלידה. ואם עובדת חדשה מתקבלת לעבודה והיא מעוברת, ואין ניכר עליה, על פי החוק, עד חודש חמישי אינה צריכה להודיע. אבל אם מתקבלת לאחר חודש חמישי היא צריכה להודיע שהיא מעוברת. אשתי ב"ה מעוברת בחודש רביעי, היא חוששת שאולי יהיה ניכר שהיא מעוברת, לכן היא רוצה לבוא לחתימת חוזה עבודה בבגד שלא ניכר שהיא מעוברת, האם יש בזה חשש של גניבת דעת".

תשובה

צריך לברר אצל עורך דין מומחה לדיני עבודה בחוק המדינה, אם מותר למעביד שלא לקבל אותה לעבודה בגלל הריון, אז אסור להעלים ממנו, אבל אם אסור לו שלא לקבל ואתה לעבודה בגלל ההריון אז מותר להעלים ממנו.

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

ד. כשיש פסידא ללווה, כגון אם נכסיו יוזלו, או שיצא למדבר לסחורה וכדו', נותנים לו זמן בית דין לפרוע. ונראה דהוא הדין בנידון דידן, כיון שהמשכיר גרם לשוכר שלא יהיה בידו לפרוע צריכים לתת לשוכר זמן לפרוע, כדי שלא יבוא לידי הפסד ממון.

ה. האם מותר לאשה ללבוש בגד שלא יראו שהיא מעוברת כדי להתקבל לעבודה - אם על פי חוק המדינה בסוג עבודה זו, במצב הזה מותר למעביד שלא לקבל אותה לעבודה בגלל הריון, אז אסור להעלים ממנו, אבל אם אסור לו שלא לקבל ואתה לעבודה בגלל ההריון אז מותר להעלים ממנו. וכל זה רק אם מוסכם עם המעביד שנוהג הכל כמנהג המדינה בדין עובד ומעביד.

להעלים ממנו, אבל אם אסור לו שלא לקבל ואתה לעבודה בגלל ההריון אז מותר להעלים ממנו. וכל זה רק אם מוסכם עם המעביד שנוהג הכל כמנהג המדינה בדין עובד ומעביד.

דינים העולים:

א. מי ששכר דירה לשנה ונאנס לדור בה, נחלקו הפוסקים אם בטלה השכירות. ומי שמוחזק ידו על העליונה. לפיכך זוג ששכר דירה והתגרשו, אי אפשר לתבוע שכר דירה על כל השנה. וזה שהדירה מוכנה לדור, אינה טענה, כיון שאין דרך לדור לבד.

ב. קבוצה שנסעה וחנו במקום האסור, ונקנסו. אם שכרו נהג, יתכן שרק שהוא משלם את הנזק. אבל אם כולם שותפים לנסיעה כולם חייבים.

ג. נחלקו הפוסקים אם מסדרין לשוכר כשאין לו לשלם, ונראה, שבאופן שהמשכיר גרם לו שלא יהיה לו לשלם, כי לא פרע את השקים, יש להקל לסדר לשוכר. וכל זה אם באמת ידוע בודאות שאין לו לשלם.

